

Elena, edo Federako bideak

Jean Guilton-en izena maiz aipatu dute egunkari ta aldizkariak azken bolara ontan. Bera baita Konziliora deituak izan diren laikue-tatik bat. Baita mintzatu ere da Konzilioko hilkura batean.

Guilton jauna Paris-ko Sorbonan da irakasle. Frantziako Akade-miak lankidetzat dauka artua.

Aspaldiko urteetan Kristoren auziari lotua dago. Makiña bat libu-ru idatzi du gai oni buruz.

Berak dionez, gazte-denboran, here irakasleen artean, ez zuen bat bakarra ezagutu kristau edo fededun zenik. Lizeo laikoetan egin zituen bere ikasteak, eta garai artan ango irakasleek ez zuten uste gizon ikasi bat fededun izan zitekeanik. Ez da, ba, arritzekoa kristau federa etor-tzeko ibillaldi luzea ibilli bear izan badu. Baiña etorri da, alere. Kris-toren problemari eldu zion otz-otzean, egia ta argia soil-soilki billatu naiez. Kristau fedearen ukatzaileek Kristori buruz eskeintzen dizki-guten teoriak bana-banaka zulatu ditu, beroien kritika egiñez. Teoria oiek arrazoiaren aurrean eskas ta urri aurkitu ditu, eta azkenik, egia-ri, adimenduari eta kondairari zor zaion leialtasunagatik, fedearen es-plikazioa onartu du, berau delako Kristoren korapilloari aurkitze-n zaion irteera bakarra.

Baiña orain ez noa Guilton-en liburuen berri ematera. Bakar ba-karrik aldatu nai dut onera bere liburu batean aurkitzen den orrialde eder bat, Elena delako bati buruz (1).

* * *

(1) Ikus *Jean Guilton*, "Jesús", Ediciones Fax, Madrid, 1958; 137 orrialdea.

Elkar izketa bat sortu omen zan bein iru-lau lagunen artean gai zorioneko oni buruz: Kristo. Nor, zein edo zer ote zen, Ebanjelioek kontatzen dizkiguten gertaerak benetan gertatuak ote diren, ta olakoez. Elkar izketa ortan parte artzen zutenetik bat Guitton bera zan; beste bat Olivier; eta beste bat, gazte eszeptiku bat; baiña ba zan an laugarren bat ere: emakume bat: Elena, alegia. Au isillik zegoen iruron arrazoiketak entzuten.

Elena hori inglesa omen zan; aita, berriz, italiatarra zuen, eta ama alemanitarra. Inghaterran bizi bazen ere, ibiltari porrokatua zan, lurralde berriak ikustea gustatzen zitzaiona. Erlijio-kontuan katolikua zan, bai buruz eta bai biotzez, eta bere fedeari gogoz atxikia. Guitton-ek dionez, 1946-an il zan.

Elkar izketa artako goraberak arreta andiz eta isil-isillik entzun ondoren, Elenak itzegiteko eskua eskatu zuen. Ba zuen berak ere gai ontaz zerbait esatekorik.

Orra, bada, Elenaren itzak: “Zuen istillu eta katramilla guziez ondo jabetu naiz. Oker ezpanago, zuen azterketa guziak puntu onen gainean dira: Gauza oiek gertatu ote ziran, gero? Gertaerak ematen dizute zuei buruauste guzia. Ebanjelioek diotena ea gertatu zen, ez zen: orren gainean da zuen kezka.

Ni, berriz, beste bide batetik nabil. Emakumea naiz, eta emakume-antzo jokatu nai dut auzi ontan. Zuen itzul-inguruetatik igaro gabe, auziaren mamira eltzeko kontuan ari naiz. Egiak ba ditu bere bideak, eta ez dut esan nai nere bidetik ibilli bear duzuenik: nik nere segurantz nola bildu dudan esango dizuet. Eta ene ustez, beste normairen irudi-antzerata tajutua nago. Ezjakiñekin, erriarekin, jende xe ta arruntarekin senitarteko naizela sumatzen dut. Zuei aditzean, berriz, iruditzen zait billakuntza zail eta milikietan galtzen zeratela, eta ia infortxo ere ez dela gauza zuei orpoz-orpo jarraitzeko.”

Guziok ao batez erantzun zioten Elenari, arren, bere bide hori ager zezala, eta dena belarri izango zirela aren esanentzat.

Elenak: “Ebanjelioak balio du, ene ustez, bere adimen soilla eta gogoeta propioa baizik ez duen normairentzat. Ebanjelioa onartzeko —eta ontan seguru naiz—, ez dago bizitze guzia izkuntzak eta testu zaharrak ikertzen pasatu bearrik. Egiaren auziari erantzun egokia emateko, ba dira beste bide batzuk, jakintsuenak bezin seguruak. Eta ain zuzen, orrexegatik da kristau erlijioa ain jatorra, ain berezia eta erritarra. Ebanjelioen testua eman, eta esaten digu: —Tori, ar zak, juzga zak, ez filologiaren, exegesiaren edo arkeologiaren aurkitu-

berrien bidez, ezta konparazio zail-luzeak egiñez ere. Ebanjelioen testua bera, testu soilla, aski da edozein gizoni erantzun egoki bat eskeintzeko. Bai, edozein gizonek bear du izan kapaz libru ortan aurkitzeko beste iñon aurkitzen ez den zerbait. Arte-obrekin ere zerbait olako gertatzen zaigu. Estudia ditezke teknika bidez; baiña obra bat ondo egiña baldin bada, benetan eta zifiñez aundi, bikain eta eder baldin bada, orduan baita gizon arrunta ere, iñork ezer esan gabe, eta iñongo konparaziotan sartu gabe ere, jabetuko da aren balioaz: obra hura berez, bera bakarrik mintzatuko zaio. Horixe bera diot nik Ebanjelioagatik: irakurri utsarekin egizta ditekela aren egia.”

Orduan jaun aditzaile aietako bat zutitu zan, eta erantzuten dio: Ebanjelioa ederra dela? Guk ez dugu orren dudarik. Kontua da ea egia ote den. Or dago koxka, eta hori da gure galdekizuna. Guk nai dugu jakin ea an esaten diren gauzak ziñez eta benetan gertatu ziren, ala ez. 1940-ko gerla benetazko gertaera bat izan den bezala, ea Ebanjelioan kontatzen diren gauzak ere berdintsu eta era berean gertatuak diren: hori da jakin nai duguna.

Elenak: “Ain zuzen, puntu onexen gaiñean eskeiñi nezaizueke nik nere argia. Bizitzeak irakatsita, ba dakit pisu direnak alde batera uzten, asterakoan beintzat, gero azkenean ara itzuliko banaiz ere. Eta jeneral batek esan zidan bein hori dela oztopoak gainditzeko era. Oztopoak gelditu arazten gaitu, eta gelditze hori ez da ezertarako on. Nik ez dut esaten “gertatu zan” ortan siñisten ez dudanak. Nik esan nai dizuedana da itzulinguru bat egin dezazutela, aurrez aurre gertaera frogatu naiez ibilli gabe. Izan ere, ortarako federa jotzea zillegi ezpaizaigu, eta jakintsuen billakuntzak alde batera utzi ezker (ezpaitira emakume gaixo baten maillako), nola jakin genezake guzi hori ziñez eta egiaz gertatu zela? Nik bide bat bakarra aurkitzen dut: poesi-obra baten aurrean nagoenean daukadana. Eta bide ortara jotzen dut auzi ontan ere.

Ni minbera eta sentikorra izaten naiz alako sentiera berezi bat sorrarazten didanaren aurrean. Testu eder batek ba du oiartzun bat betierekoa. Naiz ta norberaren gustuak aldakor izan, hori aldaketa guzien gaiñetik dagoen gauza da. Ba da emen egia bat. Ez da itsutsuan artzen den ustea, oiñarri gabeko segurtamena.”

Orduan aditzaile aietako batek iardetsi zion: Eder-kontu ontan denak iritzi bateko izatea posible dela uste al duzu? Ez al dugu ikusten nola gustuak aldatuaz dijoazten? Garai batean idazle ontzat artuak zirenak, ez al dira gero baztertuak izan?

Elenak: “Ontan, gauza denetan bezala, enganuak gerta ditezke.

Ronsard idazlearen famak izan ditu, bai, bere gora-berak; baiña ge-roztik ezin utzizkoa da, eta eztabaiden gaiñetik dago. Ni seguru naiz, bere mendean ere, bear aiñako arretaz eta soseguz, eta bear bezalako sakontasunaz irakurri izan balute, ez zirela puntu onen gaiñean tron-patuko, au da, segurtamen osoarekin atxeman izango zuten jenio baten aurrean zirelako egia. Berriz ere diot. Arte-obra batean ba da egia bat, eta egia hori atxeman diteke, nere eta zure gustu desberdi-ñen gaiñetik.

Shakespeare-ren obretan ba da alako azpi bat, ondo bat, guri bio-tzean ukitzen diguna, eta egillearen aundia salatzen diguna. Kondai-rak, berriz, ezer gutxi esaten digu ortaz. Nola egin zitzaiean gizon batek orrelako obrak, arat-unatak egin gabe, iztegirik gabe, azturarik gabe, arimako aunditasunik gabe? Kondairari bagagozkio, onako au besterik ez dugu atxemaiten: Stratford-ko gizonaren kaxkarra. Baiña Shakespeare-ren benetazko izatea betierekoan dago. Eta an dut nik izate hori sumatzen, eta an elkartzen naiz berarekin; eta nerekin ba-tean elkartzen dira ederraren eta gizatiarraren zentzua duten guzi-guziek.

“Historiko” itzaren ordeaz bada, oraingoaz, beste au: jatorra, autentikoa.”

Entzule aietako batek esan zion orduan: Hori da, noski, histori-koa ezagutzeko bear aiña estudio egiña ez zeralako. Jatortasuna, be-rriz, zure biotzean frogatzen duzu.

Elenak: “Biotza? Areago esango nuke: Nere izpiritua, lanean ari den garaian, izan ere horixe baita biotza. Eta biotza, era ortara artua, nigan bizi bada, Kristori zor diot. Gure planeta ontan Kristo izan baita griegoen gogo utsari eta juduen gogo gogorrari odola eta endelgua erantsi diena, eta ain zuzen, orri deritzaio biotza.

Geiago ere esango dizuet: mirakuilu egiazko bat ulertzeko (ala nola ogien ugaltzea), nik naiago dut begia jarri biritzean gertatzen diren gertakizun bakan batzuetan: ots, arrigarri bai, baiña izadiko legeak austen ez dituzten gertaera batzuetan. Adibidez: Eliezer ba dijoa putzura eta an aurkitzen du Rebeka, bere nagusiari emaztetzako zegokion emakume bakarra. Onelako gertaerak maiz-samar gertatu dira ene biritzean. Neri bakar bakarrik zuzendutako itza: orra zer diren neretzat gertaera oiek. Beraz, neke gabe ulertzen ditut, Shakes-peare edo Ebanjelioa ulertzeko dudan biotz orren berorren bitartez.

Baiña goazen berriz ere Ebanjelioaren auzira. Ebanjelioa irakur-tzen dudan bitartean, bertan dastatzen dut, ene ustez, esperientziarik

gorena. Liburu onen ondoan Shakespeare osoa zimel ta mazkal biur-
tzen da. Ebanjelioan ba da esperientzi-iturri bat, gizatasun eta poesi-
iturri bat, alegiazko obrak irakurriz eskura ditekena baiño askozaz
goragokoa ta aruntzagokoa. Literatura garaienak irakurriz eskura di-
teken esperientzia hori ez da, ez, gutxiestekoa; baiña guzi hori Eban-
jelioaren ondoan utsa da, eta geza biurtzen zaigu. Ebanjelioan, eta ar-
bakar-bakarrik, aurkitzen naiz beste guziak baiño barnekoago zaidan
Izaki orren aitzinean, Izaki orrek denbora berean alde guzietatik gain-
ditzen naularik. Irakurtzen dudan bitartean, irakurria naiz. Ziñez
eta bene benetan “Jainkoa gurekin” deritzaionaz topo egiten dut.

Testu oien egilleek zer billatzen zuten? Begitazio edo irudipen hori
gugan sorraraztea? Orduan artistarik gorenak zirela aitortu bear. Or-
duan Homerotar guziak baiño jeinu aundiagoko eskola batetik ilki
dira Ebanjelioak, zeren alkar ezagutu ta alkar artu gabe eman bai-
date ain lagun, arrunt eta etxeko egin zaidan Betierekoaren lillura
hori.

Beste arrigarririk ere aurkitzen dut Ebanjelioan: Jesus deritzaion
jaun misteriotsu orrek nola dakian berarekin alabearrez alkar topo
egin duten gizaki kaxkarrak aberasten, biziartzten, mailla bikaiñagora
jasotzen! Nere ustetan, kolore, soñu eta itzekin egiten den arte hori
baiño gorago ba da beste arte bat, benetan jainkozkoa: eta hori da
besteak ere artista biurtzea, jeinu-puxka bat gurekin alkar topo egiten
dutenei banatzea, goialdeko zerbait aiei erantsiaz. Au da edukatzaille
aundien doaia. Eta au egin oi du Jesusek berarekin ar-emanetan sar-
tzen direnekin.

Emakumea naiz, diot berriz ere. Erudizio gabea, exegesi-kontuan
oso gutxi dakiana, eta neri bezala gertatzen zaie gizadian ia denei.
Baiña alare ba dut giltza, mituaren eta kondairaren artean bereizten
jakiteko. Eta ni guztiz nago seguru Ebanjelioa ez dela mitu bat.”

Orduan entzule batek esan zion esplikatu zezala obetoxeago ea
nola egin ziteken bereizkuntza hori. Eta Elenak gaiñeratu zuen:

“Ba da egiaren itxura bat. Alako trinkotasun bat, giar bat, bete-
tasun bat, laztasun zakar bat, bakan eta bere gisako izate bat. Nik
esango nuke egiazkoaren akatsa dela hori, eta ain zuzen, akats orrek
ematen dit giltza erreal eta ideal uts-utsaren artean bereizkuntza egi-
teko. Egiaren doaia da, beraz, alde batetik giartsu, eta bestetik zakar,
akatsdun eta gizatiar izatea: gizatiar izate onek berekin daramazkian
gorabera, utsune eta zulo guziekin: hori da, neretzat, beste edertasun-
mota bat. Eta izate-molde hori nabaitzen dut batez ere iru Ebanjelio
sinoptikoetan. Laugarrena —San Juanena— pixka bat idealago baita.

Ebanjelioetan aurkitzen ditut nik arteko obra garaietan aurkitzen diren bezalako gizatasun-legeak. Eta gaiñera esango nuke Ebanjelioa jainkozko arte batekin dagoela idatzia, ezpaita kanpoko gauzez mintzo, bizitzearen elementurik ezkutuenez baizik. Eta obra garai hori ez da bakarrik besteei erakutsi diteken pintura baten antzera (pintore baten lan bikain batekin egin oi den bezala), baiñan berbera da eguzki bat; gaur artio izpirituentzat argia ibaika darion eguzki bat. Eta edertasun-sorrarazle, bai pintore, nobelista eta musikalarientzat.”

Elenari biziki gustatzen zitzaion egia eta ederra elkarren senitarteko direla esatea. Ondo da. Ezin uka ditekete, bi-biak alkar urreratuaz, alako dirdira berri bat ematen zaiola egiari; baiña beste aldetik orrek ere ba du bere arriskua: egiaren trinkoa ez ote zaigun aienatuko, lurrun biurturik?

Isillune bat egin ondoren, Elenak berriz ere:

“Ederra eta egiazkoa Ebanjelioetako isilluneetan sumatzen dut nik bereziki. Isillune oietatik bizi da poesia, eta bai musika ere. Ebanjelioetan noiznai aurkitzen dituzu olako utsuneak eta etenak. Ez duzu aberik, sostengurik, fletxa baten antzera aurrerantza abiatua ikusten zera, baiña norantz ez dakizula. Ala da azkeneko isillunea ere: bukaera tajuzko baten zai zaudelarik, orra etena. Ondo bukatutako laneak ba dute gizonen obra direlako marka.”

Itzularia, AITA VILLASANTE.

